

3. Милль Дж.С. Основы политической экономии / Дж. С. Миль. – М. : Изд-во "Прогресс". – 1980. – Т. 1. – 496 с.
4. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. – М. : Изд-во "Прогресс-Универс". – 1993. – Т. 1. – 415 с.
5. Городянська Л.В. Управління інтелектуальним капіталом і забезпечення підприємств інтелектуальними ресурсами / Л.В. Городянська // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2008. – № 1. – С. 127-132.
6. Иноземцев В.Л. За пределами экономического общества / В.Л. Иноземцев. – М. : Изд-во "Fcfdemia-Наука", 1998. – 640 с.
7. Ілляшенко С. Сутність, структура і методичні основи оцінки інтелектуального капіталу підприємства / С. Ілляшенко // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2008. – № 11. – С. 16-26.
8. Василик А. Система чинників формування та розвитку інтелектуального капіталу в Україні / А. Василик // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 6. – С. 39-43.
9. Орлова Т. Интеллектуальный капитал: понятие, сущность, виды / Т. Орлова // Проблемы теории і практики управління. – 2008. – № 4. – С. 109-118.
10. Гава Ю.В. Інтелектуальний капітал – шлях до економічного зростання України / Ю.В. Гава // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2006. – № 4. – С. 129-134.
11. Мамонтова Н.А. Управління вартістю інтелектуального капіталу: теорія і практика / Н.А. Мамонтова // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2009. – № 12 (102). – С. 13-18.
12. Никифоров А.Є. Інтелектуальний потенціал та інтелектуальний капітал: критерії розмежування / А.Є. Никифоров // Проблеми науки. – 2011. – № 6. – С. 2-6.
13. Терон І.В. Інтелектуальний капітал як основне джерело багатства в постіндустріальному суспільстві / І.В. Терон // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 7. – С. 90-94.
14. Башнянин Г.И. Экономическое измерение: структура, принципы, функции / Г.И. Башнянин. – Львов : Изд-во "Свит", 1994. – 248 с.
15. Pietruszka-Ortyl A. Proces zarzadzania kapitałem intelektualnym organizacji / A. Pietruszka-Ortyl // Przegląd organizacji 6/2004. – С. 11-15.
16. Глухов В.В. Экономика знаний / В.В. Глухов. – СПб. : Изд-во "Питер". – 2003. – 528 с.
17. Роос И. Интеллектуальный капитал. Вы можете управлять тем, что можете измерить / И. Роос // Маркетинг. – 1998. – № 3. – С. 67-72.
18. Мойсеєнко І.П. Управління інтелектуальним потенціалом / І.П. Мойсеєнко : монографія. – Львів : Вид-во "Аверс", 2007. – С. 142-149.
19. Гадзало А.Я. Значення інтелектуального потенціалу в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів / А.Я. Гадзало // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2006. – № 8. – С. 138-142.

Топильницька Я.А. Суть и значение интеллектуального капитала

Прослежена еволюція взглядов отечественных и зарубежных исследователей о природе интеллектуального капитала, на основе чего определено ее собственное видение. Расширены классификационные признаки интеллектуального капитала. Исследована структура интеллектуального капитала и определены условия преобразования интеллектуального потенциала в интеллектуальный капитал.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, виды интеллектуального капитала, интеллектуальный потенциал.

Topilnytska Ya.O. The essence and importance of intellectual capital

The evolution of views of domestic and foreign researchers on the nature of intellectual capital on the basis of which defined its own vision. Extended classification features of intellectual capital. The structure of intellectual capital and the conditions of transformation of the intellectual potential of intellectual capital.

Keywords: intellectual capital, types of intellectual capital and intellectual potential.

УДК 336.77

Здобувач Ю.В. Шушкова¹ – Львівська КА

ІНСТИТУЦІЙНА СТРУКТУРА ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто інституційну структуру фінансової системи вітчизняної економіки. Висвітлено основні риси процесу становлення вітчизняного інституційного фінансового сектору. Досліджено формування вітчизняних інституцій в умовах переходу до ринкової економіки.

Ключові слова: інституційна структура, інституції, фінансова система, фінансовий сектор, вітчизняна економіка, національна економіка.

Вступ. Інституційні засади формування та розвитку фінансово-економічних систем є головними в економічній теорії та господарській практиці. Деякі аспекти інституційної динаміки і розвитку відповідних явищ у суспільстві та фінансовій сфері досліджували вчені-економісти і науковці: Дж. Коммонс, М. Кондратьєв, Ф. Ліст, К. Маркс, К. Менгер, Ф. Хайєк, Й. Шумпетер та ін. Особливу роль інституційним чинникам в економічному розвитку суспільства відводили у своїх працях Т. Веблен, Г. Мінз, У. Мітчел та ін. На сучасному етапі розвитку економічних відносин інституційні основи висвітлено в наукових дослідженнях Д. Ачемоглу, Г. Беккера, Дж. Б'юкенена, Дж. Гелбрейта, А. Грайва, Д. Канемана, Р. Коуза, Д. Норта, Е. Остром, Г. Саймона, О. Уільямсона, М. Фогеля, Р. Нельсона й ін.

Серед вітчизняних економістів, які вивчають проблеми розвитку інституційного середовища, можна відзначити: В. Гейца, А. Гриценка, В. Демет'єва, В. Мандебури, І. Малого, Ю. Павленка, О. Прутської, Р. Пустовійта, В. Соболева, В. Тарасевича, О. Чаусовського, О. Яременка та ін.

Останнім часом проблематику інституційного середовища у фінансовому секторі економіки досліджують як теоретики, так і фінансисти-практики. Ці аспекти висвітлено в наукових дослідженнях та публікаціях В. Базилевича, В. Бодрова, О. Василика, А. Гальчинського, Ю. Дяченка, І. Каракулової, В. Корнеєва, Т. Кричевської, І. Лютого, Т. Меркулової, В. Міщенко, О. Мозгового, А. Мороза, С. Науменкової, Ю. Прозорова, Ф. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія й ін. На сьогодні дедалі актуальнішим є питання розвитку фінансового сектору сучасної міжнародної фінансової системи.

Мета дослідження. Розглянути сутність інституційної структури фінансової системи вітчизняної економіки й основні риси процесу вітчизняного інституційного становлення фінансового сектору в умовах трансформаційної економіки.

Виклад основного матеріалу. Поглиблення та активізація інтеграційних процесів у нинішніх умовах розвитку національних економік зокрема і міжнародної економіки загалом потребують більш детального і глибокого вирішення питань, пов'язаних з особливостями функціонування сучасної фінансової системи і розбудови нової фінансової архітектури і її інституційної структури. Вітчизняна економіка сьогодні в післякризовий період зазнає ве-

¹ Наук. керівник: проф.В.І. Слейко, д-р екон. наук

личесних економічних перетворень як в основних, пріоритетних і стратегічних галузях, так і в допоміжних [7, с. 10].

Міжнародна фінансова система формувалася досить давно. Проте "основні якісні зміни, що визначили розвиток світової фінансової системи" [1, с. 10], сталися в останні 30 років минулого століття. Розвиток і функціонування фінансової системи відбуваються у складних умовах, умовах посилення концентрації фінансово-промислового капіталу; інтернаціоналізації фінансових ринків; глобалізації фінансових потоків тощо [9, с. 13]. Подальшому розвитку міжнародної фінансової системи сприяли організаційні й технічні заходи (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація основних заходів розвитку міжнародної фінансової системи (Джерело. Складено автором на основі аналізу наукових публікацій [7, с. 12])

Проаналізувавши розвиток міжнародної фінансової системи, бачимо, що у вітчизняній науковій літературі підходи щодо трактування терміна "фінансова система" дещо відрізняються від його трактування в зарубіжних джерелах. Фінансову систему розглядають як систему фінансових відносин і як сукупність фінансових органів та інституцій, які управляють грошовими потоками [3, с. 25]. Крім цього, розгляд фінансової системи на основі узагальнення її внутрішніх сутнісних ознак зводиться до розгляду категорії "фінанси". За сутнісними ознаками система фінансів "є сукупністю відносно відокремлених, але взаємопов'язаних фінансових відносин", які відображають специфічні форми та методи розподілу й перерозподілу ВВП. За принципом функціонального призначення основні елементи системи фінансів забезпечують утворення, розподіл та використання доходів і грошових коштів [7, с. 39; 4, с. 28; 10, с. 30].

Проте за організаційною побудовою фінансова система є сукупністю фінансових органів, установ, інститутів, які безпосередньо управляють фінансовими потоками, тобто визначають відносини між позичальниками і тими, хто заощаджує, включаючи як грошові відносини, так і податкові, бю-

джетні та інші. Аналіз наукових публікацій з цієї тематики вітчизняних науковців дає підстави стверджувати, що під час розгляду суті фінансової системи в її основу закладено інституційний підхід. Такої ж думки вважає і провідний вчений М.І. Савлук, який стверджує, що "...це відкриває шлях до включення в організаційну модель фінансової системи таких органів державного управління, як Міністерство фінансів, Податкова адміністрація, Державне казначейство, Національний банк із закріпленням керівної ролі в цій моделі за Міністерством фінансів та підпорядкуванням управління всією фінансовою системою інтересам бюджету".

Особливості визначення суті терміна "фінансова система", її функцій, архітектура та окремі елементи безпосередньо пов'язані насамперед з економічним устроєм держави. Зарубіжні автори розглядають термін "фінансова система" як сукупність фінансових ринків, фінансових інститутів та фінансових інструментів [7, с. 40; 8, с. 47]. Згідно з наведеною вище суттю фінансової системи та її характеристикою, виділяють основні функції фінансової системи (рис. 2).

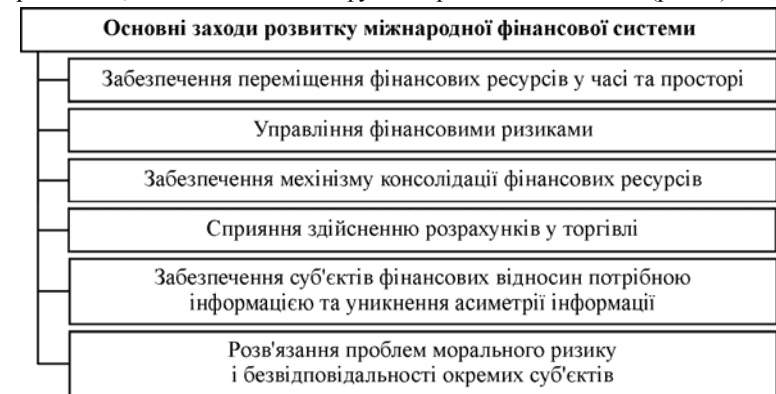

Рис. 2. Класифікація функцій фінансової системи (Джерело. Складено автором на основі [1; 3; 7, с. 40])

Отже, під час розгляду суті, умов і функцій фінансової системи західними вченими та науковцями переважають інституційні підходи, а не фінансові відносини, а участь відповідних інституційних одиниць у процесах руху грошових коштів між тими, хто володіє фінансовими ресурсами, і тими, хто має в них потребу. Отже, фінансова система за основними потоками фінансових ресурсів – це поєднання ринків, інститутів, організацій, установ, фірм із надання фінансових послуг, тобто фінансових посередників [7, с. 40; 5, с. 75; 12, с. 22]. Досліджуючи фінансовий сектор, передусім його аналіз здійснюється з позицій інституційного підходу. І, на думку вітчизняних економістів, до інституційної інфраструктури належать господарські суб'єкти як такі, що формують фінансовий сектор економіки [11, с. 9].

Відповідно до Класифікації інституційних секторів економіки України [6], вітчизняний фінансовий сектор є певною сукупністю інституційних одиниць, що згруповані за окремими підсекторами. Автори монографії [7] вважають, що "застосування терміна "інституційна одиниця" є важливим з огля-

ду на спрямованість грошових потоків" [7, с. 42]. У цій же монографії автори зауважують, що "інституційна одиниця – це юридична особа, яка правочинна контролювати власні фінансові ресурси: володіти активами та пасивами, брати на себе зобов'язання, займатися господарською діяльністю і укладати угоди з іншими юридичними особами".

Ефективність функціонування фінансової системи в сучасних умовах, умовах трансформаційних і глобалізаційних процесів, які стрімко розвиваються, визначається наявністю стабільних і стійких зв'язків між окремими елементами (інституційними одиницями), які забезпечують єдність, цілісність системи та відповідне надійне виконання закріплених за цією системою функцій. Як уже зазначено вище, за організаційною побудовою фінансова система – це відповідна сукупність інституційних одиниць, які спеціалізуються як на фінансових послугах, так і на управлінні фінансовими процесами та фінансовими потоками, а також на фінансовому регулюванні (рис. 3).

Фінансовими регуляторами вітчизняної фінансової системи є Національний банк України, а також спеціалізовані установи, які забезпечують регулювання фінансових процесів на ринку цінних паперів, – Державна комісія цінних паперів та фондового ринку України, ринку фінансових послуг, зокрема на страховому ринку – Національна комісія регулювання фінансових послуг України. Фінансові регулятори, крім того, що забезпечують належне регулювання інституційних одиниць фінансової системи, ще й впливають на ситуацію на фінансових ринках (грошей, капіталу, похідних фінансових інструментів тощо) через підсистеми фінансового забезпечення, за допомогою яких проводиться ефективне втілення наявних фінансових відносин як у просторі та часі, так і у вартісному вимірі.

Як показує практичний досвід, підсистеми фінансового забезпечення (платіжна, розрахункова, валютна, облікова, податкова) є досить дієвими і динамічними, з огляду особливостей національної системи електронних платежів, Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, а також усієї гами (діапазону) інструментів і технологій, які використовують на фінансових ринках [7]. У сфері підсистем фінансового забезпечення особливо важливе значення відводиться платіжній системі, яка забезпечує переказ грошей як у межах держави (внутрішньо-державна платіжна система), так і між країнами (міжнародна платіжна система). Державне управління вітчизняною фінансовою системою, як видно з рис. 3, здійснюють такі державні органи, як: Міністерство фінансів, Податкова адміністрація, Державне казначейство, а також Національний банк України.

Елементами фінансової інфраструктури є допоміжні фінансові організації, такі як: фондові, валютні та товарні біржі, а також депозитарії, реєстратори і зберігачі. Крім цього, ефективне функціонування фінансової системи забезпечується інформаційними системами і мережами, а також глобальними комп'ютерними та телекомунікаційними мережами, які формують єдину міжнародну систему.

Висновки. Фінансовій системі відводиться ключова роль становлення, формування та ефективного функціонування держави як у суспільному усупері, так і в економічному розвитку країни.

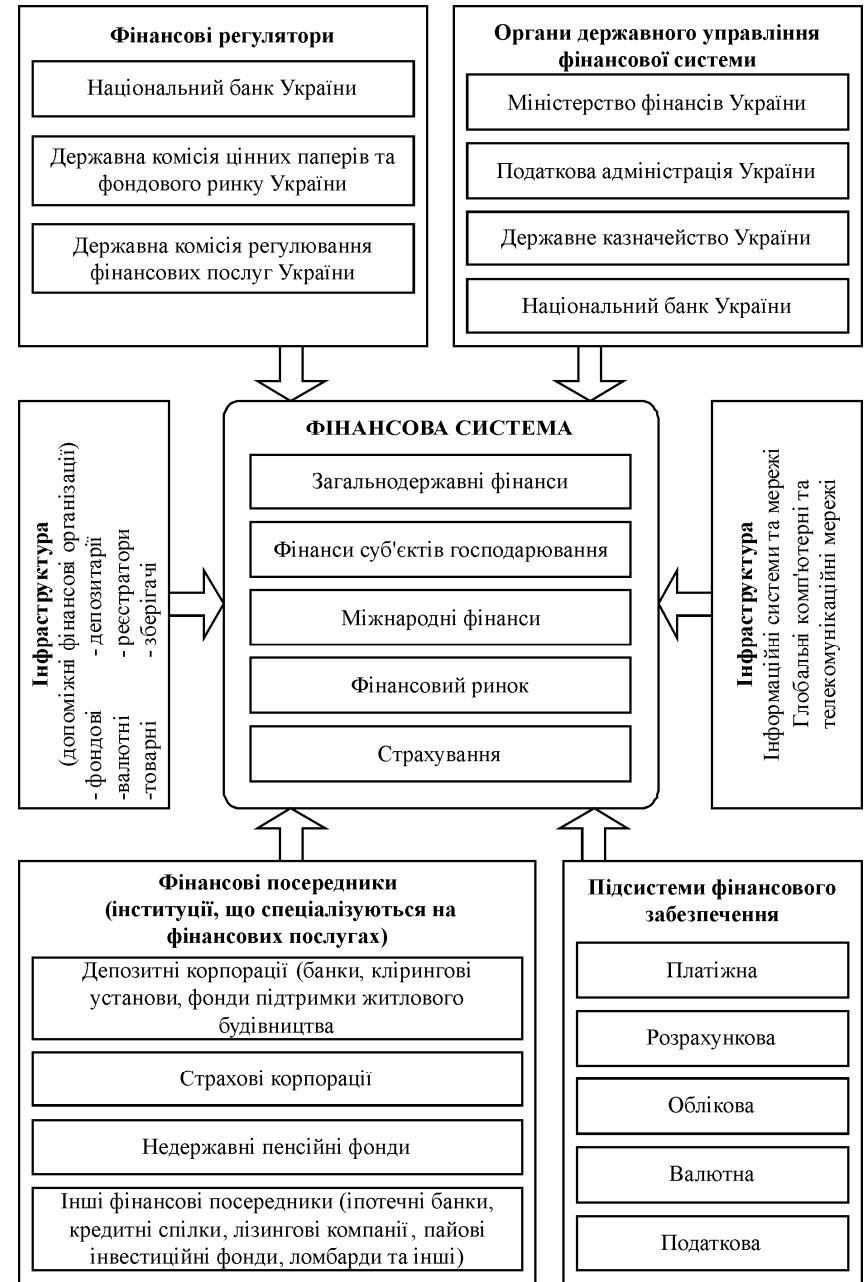

Рис. 3. Інституційна структура вітчизняної фінансової системи (Джерело: складено автором на основі аналізу [1, 3, 7])

У країнах із трансформаційною економікою розвиток фінансової системи має основне значення поряд з іншими сферами діяльності держави. Значна частина вітчизняних учених-економістів, науковців та економістів-практиків дотримуються того, що формування ефективної фінансової системи загалом та розвиток окремих її інституційних складових є основою переходу від адміністративно-командної економіки до ринкової з усіма її аспектами, а реструктуризація галузей економіки та її стабілізація і ефективний розвиток неможливі без належного формування національної фінансової системи.

Література

1. Алимов О.М. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення : монографія / О.М. Алимов, А.І. Даниленко, В.М. Трегобчук та ін. – К. : Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2005. – С. 47.
2. Кириленко О.П. Фінанси : навч. посібн. / О.П. Кириленко. – Тернопіль : Вид-во ТОВ "ЦМДС", 1998. – 165 с.
3. Коваленко Ю. Формування інституційних передумов розвитку фінансового сектору економіки України / Ю. Коваленко // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2011. – № 7 (596). – С. 49-60.
4. Леоненко П.М. Теорія фінансів : навч. посібн. / П.М. Леоненко / за ред. О.Д. Василюка. – К. : Центр навч. літ-ри, 2005. – 128 с.
5. Мишкін Ф.С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Фредерік С. Мишкін : пер. з англ. С. Панчишин, А. Стасишин, Г. Стеблій. – К. : Вид-во "Основи", 1999. – 963 с.
6. Наказ Державного комітету статистики України № 96 від 18 квітня 2005 року "Про затвердження Класифікації інституційних секторів економіки країни". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.nau.ua>.
7. Науменкова С.В. Розвиток фінансового сектору України в умовах формування нової фінансової архітектури : монографія / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко. – К. : Університет банківської справи НБУ, Центр наук. досл. Національного банку України, 2009. – 384 с.
8. Науменкова С.В. Сучасна модель фінансової системи: порівняльний аналіз основних підходів / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко // Фінанси України : журнал. – 2006. – № 6. – С. 44-46.
9. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібн. / В.М. Опарін. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2001. – 240 с.
10. Романенко О.Р. Фінанси : навч.-метод. посібн. [для самост. вивч. дисц.] / О.Р. Романенко, С.Я. Огородник, М.С. Зязюн, А.А. Славкова. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2003. – 387 с.
11. Федосов В.М. Інституційна фінансова інфраструктура України: сучасний стан та проблеми розвитку / В.М. Федосов, В.М. Опарін, С.В. Львовичкін // Фінанси України : журнал. – 2008. – № 12. – С. 3-21.
12. The Monetary Policy of the ECB / European Central Bank. – 2004. – 126 p.

Шушкова Ю.В. Институциональная структура финансового сектора отечественной экономики

Рассмотрена институциональная структура финансовой системы отечественной экономики. Раскрыты основные особенности процесса становления отечественного институционального финансового сектора. Исследовано формирование отечественных институтов в условиях перехода к рыночной экономике.

Ключевые слова: институциональная структура, институты, финансовая система, финансовый сектор, отечественная экономика, национальная экономика.

Shushkova Yu.V. Institutional structure of financial sector of the domestic economy

The institutional structure of financial system of the domestic economy is reviewed. The basic features of the process of domestic institutional financial sector are revealed. Formation of local institutions in the transition to a market economy is analyzed.

Keywords: institutional structure, institutions, financial system, financial sector, domestic economy, national economy.

5. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ГАЛУЗІ

УДК 614.843 (075.32)

Проф. Е.М. Гуліда, д-р техн. наук;
І.О. Мовчан, канд. техн. наук – Львівський ДУ БЖД

ОЦІНКА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РИЗИКУ ПРОЦЕСУ ЛІКВІДАЦІЇ ПОЖЕЖІ В МІСТІ

На підставі аналізу основних положень теорії надійності отримано залежності для визначення кількісної величини організаційного ризику процесу ліквідації пожежі. Отримані залежності дають змогу прогнозувати значення організаційних ризиків для реалізації пожежної безпеки об'єктів захисту та її наслідків для людей і матеріальних цінностей, що є дуже важливим для процесу ліквідації пожежі в місті.

Ключові слова: пожежний ризик, пожежа, частота появи пожежі, інтенсивність відмов, імовірність безвідмовної роботи, імовірність відмови.

Сучасний стан проблеми. Гасіння пожеж у містах України потребує високоєфективної оперативно-тактичної діяльності пожежно-рятувальних частин міста під час виникнення пожежі, а саме надійності технологічного процесу гасіння, високої професійної майстерності пожежників, їх бойової готовності, мобільного оперування тактикою гасіння, надійності пожежної техніки та відповідного пожежного спорядження на кожній технологічній операції тощо [1].

Всі споруди міста мають велике пожежне навантаження (наприклад, житлові споруди 70...80 кг/м², адміністративні – 100...110 кг/м², виробничі споруди категорії А – 160...170 кг/м²), яке під час виникнення загорань полум'я впродовж 10-15 хв може поширюватися на значну площу [2, 3]. Така ситуація потребує необхідності швидкого й обґрунтованого вибору оптимального варіанта технології та технічного спорядження для ефективної оперативно-тактичної діяльності пожежно-рятувальної частини з метою досягнення успішного та якісного результату – ліквідації пожежі, рятування людей та майна, що знаходяться в осередку пожежі. З аналізу існуючих методів вибору варіанта технології гасіння пожежі для відповідного об'єкта міста видно, що на сучасному етапі відсутні обґрунтовані методики прийняття оперативних рішень стосовно проведення пожежно-рятувальних робіт, вибору необхідного технічного спорядження тощо. Вибір можливого варіанта гасіння пожежі в більшості випадків залежить від суб'єктивних поглядів керівника гасіння пожежі.

Тому в разі виникнення пожежі та для її швидкої ліквідації велике значення має вибір обґрунтованих чинників стосовно оперативно-тактичної діяльності пожежно-рятувальних частин міста під час виникнення пожежі. У цьому випадку для такого вибору найбільш доцільно розглянути організаційний ризик процесу ліквідації пожежі та розробити метод його визначення залежно від ризиків усіх складових цього процесу. Таке становлення питання